

Glasba

Operna in koncertna sezona

Pri sestavi opernega sporeda za letošnjo sezono si je načrtalo operno ravnanje naslednje smernice: spored naj skuša prikazati prerez opernega snovanja od klasike do današnjih dni. V njem naj bodo zastopane vse stilne smeri tega obdobja, tako klasika, romantika, naturalizem, impresionizem kakor tudi ekspresionizem. Spored naj upošteva tudi najznačilnejša dela raznih narodov. Tako bo mogoče seznaniti poslušalce z vsemi vejami operne umetnosti in mu ob primerjavi raznih stilnih dob ter pri opozarjanju na posebnosti umetniškega snovanja raznih narodov razviti umetniški čut. Prav izrečno pozornost pa hoče spored posvetiti klasičnim delom, ki so najbolj trdna podlaga za pravilno razumevanje vsega nadaljnjega opernega snovanja. Tudi opereta naj dobi v sporedu svoje mesto, vendar naj bodo operete po številu omejene, umetniško pa na primerno visoki stopnji.

Če pod temi vidiki motrimo letošnji operni spored, vidimo, da je zelo pester, a ne brezglav. Prvo delo, ki je prišlo v letošnji sezoni na oder, spada v klasično dobo. To je večno lepi Beethovnov »Fidelio«, visoka pesem zakonske ljubezni in zvestobe. Dejanje samo je preprosto, prozorno; godi se v španski državni ječi blizu Seville. Plemič Florestan se v borbi za pravico zameri mogočnemu oblastniku Pizzarru, ki se maščuje nad njim tako, da ga dá zapreti v globoko podzemeljsko ječo, kjer naj bi počasi izhiral. Prijatelji imajo Florestana za mrtvega, le njegova žena Leonora v to ne verjame. Preobleče se v moško obleko in vstopi v službo kot ječarski pomočnik, Fidelio po imenu, pri ječarju Roccu. Pizzarro izve, da misli minister Fernando nadzorovati državne ječe, zato sklene spraviti Florestana s poti. Rocco in njegov pomočnik Fidelio naj bi izkopala v ječi grob, na kar bi viteza lastno-ročno zabodel. Naklep se ne posreči: Leonora se dá spoznati in prepreči možovo smrt. Preden se Pizzarro nad obema maščuje, zadonijo trobente in naznanijo ministrov prihod. Fernando osvobodi jetnika, krivico maščuje, na kar izzveni opera v hvalnico pogumni ženi Leonori, ki je s tveganjem lastnega življenja rešila smrti ljubljenega moža. — Zunanje dogajanje opere bi komu drugemu komaj nudilo zadostno snov za učinkovito operno delo. Beethoven ga je pa zagrabil s svojo močno roko in izoblikoval umetnino, ki jo lahko postavimo ob stran največjim stvaritvam človeškega duha. Seveda sleherna Beethovnova nota dokazuje, da skladatelj v svojem bistvu ni dramatik, ampak izrazit simfonik: iz teme, iz motiva, iz delčka motiva razvije po simfoničnih zakonih dogajanje cele scene. Tako tematično delo je seveda možno le pod pogojem, da sta oba glavna nositelja vse opere: orkester in petje, enakovredna. Beethoven je to v »Fideliju« v popolni meri izvedel. Pevski del je sicer pisan dosti pevno, vendar stavi na vse izvajalce po svojem obsegu in po svojem skoraj instrumentalnem oblikovanju izredne zahteve, ki so jim kos le najboljše moči. Izvedba v naši operi je bila tudi za poslušalca, ki je slišal že nešteto izvedb tega dela po najboljših interpretih, na visoki stopnji. Na prvem mestu moramo imenovati mojstra Betetta, ki je pel svojo vlogo v preteklih letih pod najslovitejšimi dirigenti in v družbi svetovnih pevcev. Vlogo ječarja je v vsakem pogledu odlično podal. Uspešno mu je stala ob

strani gđc. Tea Laboševa, nosilka naslovne vloge. Zlasti pevsko je svojo vlogo lepo izoblikovala; igralsko še ni čisto dozorela. Vendar smemo upati, da se bo razvila v prvovrstno operno pevko; njen lepo barvan glas daje slutiti, da jo čaka še lepa bodočnost. Pomembnejše vloge so imeli še Lupša (Don Fernando), Popov (Don Pizarro), Francl (Florestan), pa tudi Ribičeva, Sladoljev, Rakovec in Dolničar. Režiral je Ciril Debevec; kot dirigent je uspešno rešil glasbeno stran opere dr. Švara. Omeniti moramo tudi zborovodjo Simonitija, ki je zlasti zbor ujetnikov izoblikoval do polnosti.

Janačkovo »Jenufo« smo že pred nekaj leti slišali na našem odru. Delo ima mnogo verističnih potez. Dramatično je do skrajnosti napeto. Skladatelj je vnesel v glasbo mnogo ljudskih prvin svojega naroda, s čimer odklanja zapadnoevropski izraz v glasbi, dočim mu oblikovno ostaja zvest. Janačkove melodije se ravna po govornjeni besedi in s tem mnogo pridobijo po izvirnosti. Orkester se zunanje sicer spaja z dramatskim dejanjem, v ostalem pa gre svoja pota in skuša zajeti notranje dogajanje, ki tvori osnovo vsej operi. Dejanje in glasba se v zadnjih dveh dejanjih križata: višek drame je v II. dejanju, dočim v III. dejanju napetost popusti; glasbeno stopnjevanje pa doseže višek v III. dejanju (zaključni duet). Tudi Jenufo lahko štejemo med dobro uspele predstave v letošnji sezoni. Sicer zahtevajo edinstveno grajene melodije največjega navora od izvajalcev, vendar so naši pevci to skušnjo izvrstno prestali. Omeniti moram Španovo v vlogi stare Buryjevke, ki je svojo vlogo pevsko in igralsko izoblikovala v smislu Janačkovih zahtev. Njej ob strani je stal Gostič (Laca), ki kaže od leta do leta večji napredek. Škoda, da je pevec, ki je izšel popolnoma iz naših slovenskih razmer, drugod stalno nastavljen in pri nas le gostuje, dočim bi pričakovali ravno nasprotno; lepo se je uveljavil tudi Marčec kot Števa. Posebna pojava je Elza Karlovčeva, ki od časa do časa gostuje na našem odru, pa bi jo najrajši stalno obdržali v naši sredi. Glasovno je prvovrstna pevka, igralsko se pa zna do skrajnosti prepričljivo vživeti v najrazličnejše vloge. Tudi Heybalova, ki je igrala naslovno vlogo, je igralsko zadovoljila, pevsko se je pa zdela nekoliko utrujena. Kot zelo uporabnega pevca in igralca moramo omeniti V. Janka v vlogi mlinarja. Manjše vloge so imele še Ivančičeva, Polajnarjeva, Poličeva in Barbičeva, poleg njih pa tudi Zupan. Kot že v lanski sezoni tako moramo tudi letos ponovno omeniti naš operni zbor, ki se je kot dovršena enota vključil v odrsko celoto; vodi ga Simoniti. Režiral je Debevec, muzikalno vodstvo je imel Niko Štritof. Celotna izvedba Jenufe je pomenila velik uspeh naše opere. — Bizetjeva »Carmen« je prišla na oder že ob zaključku lanske sezone; letošnja uprizoritev se more smatrati samo kot ponovitev lanske premiere. Tudi to delo lahko štejemo v vrsto naturalističnih oper, saj sta ga kritika in občinstvo ob prvi uprizoritvi odklonila ravno zaradi nezakrite čutnosti in divjih izbruhov neurejenih nagonov; občinstvo tedaj še ni moglo razumeti sicer strastne, toda umetniško neoporečne glasbe, ki sedaj že desetletja razvema glasbeni svet. Dramatična sila glasbe, idealna oblikovna zaokroženost, prozorna instrumentacija in skladatelju lastna zmožnost, da zna z nekaj potezami ostro orisati značaje svojih junakov: to so glavne odlike te opere. Na občinstvo vplivajo tudi živi ritmi, ki pritegnejo poslušalčevo Tudi na našem odru je imela opera prodoren uspeh. Naslovno vlogo